

Nr 383

Av herrar **Wedén** och **Ohlin**, *angående utlandssvenskarnas rösträtt.*

(Lika lydande med motion nr 303 i Första kammaren)

Enligt grundlagen § 16 riksdagsordningen — har varje myndig svensk medborgare rösträtt vid val till Sveriges riksdag. Varje inskränkning i denna rätt strider mot grundlagens principer. Tidigare har samtliga utlandssvenskar varit förhindrade att utöva sin rösträtt. Denna begränsning uppstod på grund av en bestämmelse i vallagen om att röstlängderna skulle baseras på mantalslängderna. Denna bestämmelse medförde alltså att mantalsskrivning i Sverige utgjorde förutsättningen för att medborgaren skulle kunna utnyttja sin rösträtt. Under år 1967 genomfördes en reform i avsikt att förbättra möjligheterna för utlandssvenskar att utnyttja sin rösträtt. Denna reform innebar dock endast att utlandssvenskarna skulle kunna delta i allmänna val inom fem år efter den tidpunkt de senast varit kyrkobokförda i Sverige.

Som skäl för denna ändring anfördes dels behovet av att med säkerhet kunna fastställa om den som önskar delta i val fortfarande hade sitt medborgarskap i behåll, dels kravet att den röstande utlandssvensken skulle ha för avsikt att återvända till hemlandet och ha förtrogenhet med svenskt samhällsliv. Båda dessa skäl ter sig ohållbara som motiveringar för att beröva medborgare en av deras viktigaste demokratiska rättigheter, rösträtten.

Säkerheten vid bedömningen av huruvida den röstande är svensk medborgare torde vid alla tidpunkter redan vara i tillfredsställande grad garanterad i den nya lagen, då den röstande utlandssvensken nu skall förete giltigt svenskt pass för att bli uppförd i röstlängden. Passet förnyas efter vissa tidsintervaller. Mot slutet av varje sådan period torde passet ha ett mindre bevisvärde än då passet just blivit förnyat och medborgarskapet kontrollerat. Men bevissvårigheterna kan inte generellt sägas vara störst just fem år efter avflyttningen från Sverige. Om passet tvärtom förnyats vid denna tidpunkt torde man just då kunna vara mycket säker på att den röstande verkligen är svensk medborgare. Eftersom ytterligare en spärr mot obehörigt röstande införts i lagen, genom att utlandssvensken själv måste anmäla sig på närmaste svenska ambassad för att bli upptagen i röstlängden, torde riskerna för att obehöriga deltar i val vara praktiskt taget eliminerade.

Kravet på anknytning till hemlandet för utövande av rösträtt är ur demokratisk synpunkt otillfredsställande. Rösträtten är lika för alla och kan inte graderas efter kunskap och intresse. Detta argument har också avvisats av konstitutionsutskottet i dess utlåtande över motioner i samband med den nya lagens genomförande: "Att ta fasta på antaganden om utlandssvenskarnas allmänna intresse för och känsla av samhörighet med hemlandet eller på det av alla erkända värdet av att upprätthålla banden med svenska medborgare utomlands är däremot knappast riktigt i förevarande sammanhang." Dessa i och för sig viktiga och beaktansvärda synpunkter bör inte vara avgörande för om möjlighet att genom rösträttsutövning påverka de politiska besluten i hemlandet skall medges eller inte.

Tyvärr framhåller utskottet i stället som avgörande huruvida utlandssvensken ämnar återvända till Sverige samt om han påverkas av de beslut som den svenska riksdagen fattar. Den reella emigrationen av svenska medborgare — man får här inte medräkna reemigrationen av tidigare immigranter till Sverige, som utgör den stora utflyttningsströmmen — har relativt liten omfattning. Den största delen av dem som upphör att vara mantalsskrivna i Sverige flyttar utomlands i tjänsten och avser att återvända till hemlandet, även om utlandsvistelsen kan bli lång. Men även emigranterna har berättigade krav på att omfattas av den svenska lagens skydd tills de upptagits som medborgare i sitt nya hemland. Detta kriterium understryker i själva verket kravet på rösträtt för utlandssvenskarna. Varje svensk medborgare påverkas i vissa väsentliga avseenden av riksdagens beslut, oavsett om han avflyttat från landet eller ej. Enligt många länders regler för den internationella privaträtten bedöms bl. a. den svenske medborgarens familjeförhållanden vid tvist i utlandet efter svensk lag oberoende av hur länge han varit borta från hemlandet. Svenska medborgare erhåller folkpension även om de är bosatta utomlands. I dessa och flera andra avseenden påverkas därför utlandssvenskens levnadsförhållanden av besluten i den svenska riksdagen.

Genom den bibehållna inskränkningen i utlandssvenskarnas rösträtt utestängs en stor del av de utlandssvenskar som på grund av sin anknytning till hemlandet känt särskild bitterhet över att inte ha rätt att delta i val. Utlandssvenskarna i de tre yrkeskategorier som vanligen har särskild anknytning till hemlandet, utrikeskorrespondenterna, biståndsteknikerna och de svenska företagens utlandsrepresentanter, stannar ofta utomlands under avsevärda tidsperioder men har på grund av sitt yrke vanligen bättre kännedom om svenska förhållanden än många andra medborgare. Deras bitterhet över att utestängas från möjligheten att påverka hemlandets förhållanden är förställic.

Vi önskar att möjligheterna för utlandssvenskar att utöva sin rösträtt omedelbart skall utvidgas. Femårsbegränsningen kan utmönstras ur val-

lagen utan att reglerna om förfarandet vid införandet i röstlängd m. m. i övrigt behöver ändras. De nuvarande särskilda röstlängderna är baserade på kyrkobokföringen, och femårsbegränsningen kan alltså avskaffas utan att själva grunden för röstlängderna rubbas. Vi är medvetna om att kravet på tidigare kyrkobokföring innebär en inskränkning om än relativt obetydlig i utlandssvenskarnas rösträtt. På längre sikt önskar vi att även denna begränsning skall tas bort. Detta förutsätter emellertid ny utredning. Denna bör genomföras i samband med den pågående grundlagsreformen. För att en omedelbar utvidgning av röstmöjligheterna för utlandssvenskar skall kunna ske yrkar vi på ett omedlbart borttagande av femårsbegränsningen.

Vi vill med skärpa framhålla att bevisbördan bör ligga hos den som önskar företa inskränkningar i de demokratiska rättigheterna. Vi kan inte finna att vägande bevis presenterats för att en inskränkning i utlandssvenskarnas rösträtt är nödvändig.

Med anledning av vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta att 53 b § mom. 2 första satsen i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen får följande lydelse: "ej är mantalsskriven i riket men någon gång varit här kyrkobokförd".

Stockholm den 25 januari 1968

Sven Wedén (fp)

Bertil Ohlin (fp)
